

ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโจลมะมัวตของ
ชาวไทยพุทธ เชื้อสายเขมร อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์
A STUDY OF THE INFLUENCE OF BELIEF IN RITUAL TREATMENT
(JOL MA-MUAT) OF THAI-KHMER BUDDHISTS DESCENT,
PRASAT DISTRICT, SURIN PROVINCE

พระปลัดเสกสรรค์ ธีรปญโญ¹, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม², พระราชวิมลโมลี³
Phra paladsaksan Teerapanyo¹, Thanarat Sa-ard-iam², Phra Rachawimonmoli³

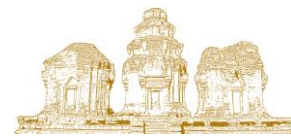
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹⁻³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus¹⁻³

E-mail : saksanwirotrat@gmail.com

ได้รับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2564 ; แก้ไขบทความ: 15 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาบริบทอำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาโรคที่ใช้วิธีการรักษาด้วยพิธีกรรม (โจลมะมัวต) ของชาวไทยพุทธเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ 3) ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม (โจลมะมัวต) ของชาวไทยพุทธเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า บริบทอำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่าเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ในเขตปกครอง 18 ตำบล 241 หมู่บ้าน ประชากรที่อยู่ในอำเภอบราสาทประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาว กูยและจีน แต่ส่วนมากจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ประเพณีวัฒนธรรมของอำเภอบราสาทเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ทำให้อำเภอบราสาทมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี โรคที่ใช้วิธีการรักษาด้วยพิธีกรรม (โจลมะมัวต) ของชาวไทยพุทธเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยพิธีกรรมเล่นมะมัวตเช่นโรคที่ไม่สามารถหาสาเหตุของโรคได้ หรือโรคที่เป็นเรื้อรังรักษาไม่หายแม้ว่าจะไปหาหมอและรักษาตัวที่โรงพยาบาลแล้วก็ตาม การรักษาด้วยพิธีกรรมมะมัวตจะมีการสร้างปะรำพิธีขึ้นมีเครื่องเซ่นไหว้ ตามความเชื่อและมีการเล่นดนตรีรำรำขณะประกอบพิธี จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาได้พบว่าอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโจลมะมัวตมีอิทธิพล 2 ด้าน ดังนี้ 1) อิทธิพลด้านความเชื่อ ปัจจุบันประชาชนในอำเภอบราสาทบางชุมชนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษา

โรคบางอย่างด้วยการทำพิธีกรรมโหลมะมัวตอยู่ 2) อิทธิพลด้านจริยธรรมที่มีต่อประชาชนในสังคม พิธีกรรมโหลมะมัวตทำให้เกิดจริยธรรมของประชาชนที่มีความเชื่อร่วมกันด้วยการแสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความรักความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน

คำสำคัญ: การรักษาโรค, มะมัวต, ความเชื่อ, พิธีกรรม

Abstract

The three objectives of this research are: 1) to study the context of Prasat district, Surin province, 2) to study the diseases that use ritual (Jol Ma-muat) treatment methods of Thai-Khmer Buddhist's descent, Prasat District, Surin province, and 3) to study the influence of belief in ritual treatment (Jol Ma-muat) of Thai-Khmer Buddhist's descent, Prasat district, Surin province. This research is documentary research. The data were studies from academic works and indebted interviews—finally, descriptive data analysis. The results of this research were found: In the context of Prasat district, Surin province found this district is economic prosperity after Mueang Surin District. There are 18 administrative regions, 241 population villages in Prasat district consisting of ethnic groups, Khmer, Lao, Gui, and China. But most of them are Khmer ethnic groups. The cultural traditions of the Prasat district are cultural traditions that blend between these ethnic groups. This makes Prasat district a culturally diverse practice. The diseases that use ritual (Jol Ma-muat) treatment methods of Thai-khmer Buddhist's descent, Prasat District, Surin province found that diseases to be treated by organizing play rituals. Ma-muat is mostly an unexplained disease to a doctor whose medical condition has not healed or has abnormal symptoms from the general patient. The patient's relatives will go to the folk doctor or vessel to see what disease the patient is? What do I need to do to recover? Once he is attended, a ma-muat ritual will be held, where a ceremony will be created, a faith-based ceremony will be performed, and dance music will be played during the ceremony. When performing ma-muat play, there is a cure from the illness and does not heal, which the villagers will believe is an individual wreck. The influence of belief in ritual treatment (Jol Ma-muat) of Thai-khmer Buddhist's descent, Prasat district, Surin province found that the ritual treatment of Jol Ma-muat of Ban Jol Ma-muat is a belief that has been passed down since ancient times that the state's medical system or nursing disease is not as widespread and prosperous as it is today. Despite this day, modern medical treatment is more successful and effective than before. But belief in rituals treating the disease with Jol Ma-muat also still exists. According to the researchers, the belief in the treatment of Jol Ma-muat has influences in the following areas: 1) Faith influence: Some Prasat district residents still believe in the treatment of certain diseases by performing Jol Ma-muat rituals, even though modern medical treatment is very prosperous. 2) Ethical influence on society:

Jol Ma-muat rituals cause ethics or good conduct of people of common faith, such as gratitude to the beneficiary. Love, unity, help with the community.

Keywords: Treatment, Ma-Muat, Belief, Influence, Ritual

บทนำ

ความเจ็บป่วยเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่นเดียวกับธรรมชาติของการเกิด การแก่ และการตาย ทุกชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายก็เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ชาวโลกพยายามเอาชนะความเจ็บป่วยนี้ แต่ก็ไม่สามารถทำได้ กล่าวอีกแง่หนึ่งการเกิด การแก่ การเจ็บป่วยและการตายไปนั้นเป็นความสมดุลของธรรมชาติ แต่ถึงอย่างไร ความสำคัญที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ รักษาโรคภัยให้หายนั้นคือความมีศิลปะ การบำบัดรักษาสุขภาพในพระพุทธศาสนา นั้นเน้นการรักษาทั้งทางกายและทางใจแบบองค์รวม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2557: 14) การตรวจสอบโรคครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน และสมุฏฐานทั้ง 4 พระพุทธศาสนานุญาตให้พระภิกษุเก็บยาไว้ได้และยังอนุญาตให้ใช้ปัจจัย 4 คือ ยาที่ต้องด้วยน้ำมูตรเน่าเสมอ วิธีรักษาก็ใช้ทั้งการทา ปอก ทาน รม และนัตถ์หรือผ่าตัด ส่วนการรักษาโรคทางใจ คือโรคโลภะ โทสะ และโมหะโดยใช้สมถะและวิปัสสนา เพื่อเป้าหมายให้หายโรคอย่างเด็ดขาด

การแพทย์แผนปัจจุบันอาศัยเครื่องมือการแพทย์เป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพนั้น ไม่เพียงพอที่จะบำบัดรักษาสุขภาพให้ได้ดีเพราะความเกี่ยวโยงกันระหว่างร่างกายกับจิตใจ (อรอุมา เลหาพิบูลย์, 2014: 42) หากมุ่งที่จะรักษาโรคที่เกิดขึ้นทางกายด้วยยา เครื่องมือ และการเอาชนะโรคตามแนวทางวิทยาศาสตร์หรือการแพทย์แผนปัจจุบันนั้นก็ยิ่งทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและเป็นการทำร้ายขึ้นอีกส่วนหนึ่งในทางตรงกันข้าม แม้ว่าปัจจุบันได้ใช้ระบบการแพทย์แบบองค์รวมมาเป็นแนวทางรักษาสุขภาพให้ครบวงจรมากยิ่งขึ้น โดยมองใน 3 มิติคือ ร่างกาย สังคม และจิตใจ แต่บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญทางมิติทั้ง 3 ประการนั้นไม่อาจมีได้ในรูปแบบของการฝึกฝนแพทย์และพยาบาลที่ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์เครื่องมือแพทย์และการแยกแยะบุคลากรทางการแพทย์แบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่เช่นเดิม ดังนั้นความจำกัดของบุคลากรทางการแพทย์จึงไม่สามารถทำได้ตามแนวทางของการบำบัดรักษาแบบองค์รวมดังกล่าว นอกจากนั้นการสันนิษฐานโรคก็ยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากปัญหาสุขภาพบางอย่างนั้นไม่ได้เกิดขึ้นอันมาจากโรคภัยไข้เจ็บที่สันนิษฐานได้ตามการแพทย์แผนปัจจุบันที่ยึดโยงอยู่กับวิทยาศาสตร์แต่เป็นปัญหาสุขภาพที่เกิดจากโรคกรรม ซึ่งต้องใช้แนวทางบำบัดรักษาสุขภาพในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่มิติที่สามารถเข้าใจได้นั้นได้แก่การบำบัดรักษาด้วยวิธีทางศาสนาหรือความเชื่อแบบดั้งเดิม

การโถมะมั่วต เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่คนในชุมชนเขมร ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ หรือแม้แต่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยยังคงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา แม้ว่าสังคมโลกจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปมากเพียงใดก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อใดก็ตามที่เกิดปรากฏการณ์แปลกประหลาดกับคนในหมู่บ้านหรือชุมชน และสมาชิกในชุมชนไม่สามารถหาคำตอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีคนในหมู่บ้านเกิดอาการเจ็บป่วยแบบไร้สาเหตุและได้พยายามรักษาในทางวิทยาศาสตร์ จนถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถรักษาได้ สิ่งสุดท้ายที่คนในชุมชนจะต้องนึกถึงก็คือ เกิดจากการกระทำของครุกำเนต อาจถูกคุณไสย อาจเกิดจากการล่วงเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือคนป่วยอาจเคยกระทำการใด ๆ อันเป็นการล่วงเกินหรือเป็นเหตุให้อำนาจเหนือธรรมชาติไม่พอใจจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม (สำหรับบางคนอาจเจตนากระทำเพราะไม่เชื่อหรือศรัทธา) โดยญาติจะต้องรับเชิญคนดีมีวิชามา “ถอนคุณไสย” ให้ หรือแก้ไขโดยการขอขมาและทำให้ภูตผีเหล่านั้นพึงพอใจ (เชิดศักดิ์ ฉายถวิล, 2550: 52) ปกติคนในชุมชนเขมรมักจะมีความเชื่อร่วมกันว่า อะไรก็ตามที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ก็น่าจะมาจากอำนาจที่มองไม่เห็นกระทำให้มีเหตุร้าย ดังนั้นเมื่อมีเหตุให้เป็นไปแล้วคนส่วนใหญ่ในชุมชนเขมรก็มักนึกถึงร่างทรง หรือแม่มะมั่วต เพราะเชื่อว่าสามารถทำนายทายทักและหาวิธีแก้ไขให้ทุกอย่างคลี่คลายลงได้ เหตุนี้พิธีกรรม การโถมะมั่วตจึงเป็นสื่อกลางเพียงอย่างเดียวที่คนในชุมชนเขมรจะนำมาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหล่านั้น อันจะนำไปสู่หนทางแก้ไขความผิดพลาดได้ทันทั่วทั้งที่และถูกทาง เช่น ขอขมาลาโทษ เช่นสรวงบูชา หรือการทำสิ่งต่างๆ ตามที่ร่างทรง (แม่มะมั่วต) แนะนำให้ปฏิบัติ ปัจจุบันพบว่า พิธีกรรมการโถมะมั่วตยังคงอยู่ควบคู่กับคนในชุมชนเขมรจังหวัดสุรินทร์อย่างเหนียวแน่นไม่เสื่อมคลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังคงอยู่คู่หมู่บ้านในอำเภอปราสาทและชุมชนละแวกใกล้เคียง เห็นได้จากในชุมชนยังใช้พิธีกรรมนี้รักษาคนในครอบครัวและญาติที่เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุอยู่เนืองๆ แม้ว่าความเจริญทางวิทยาศาสตร์จะรุดหน้าไปมากก็ตาม ซึ่งก็ทำให้คิดได้ว่านั่นน่าจะเป็นเพราะพิธีกรรมนี้ยังคงมีบทบาทหน้าที่บางประการต่อชุมชนนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาโรคที่ใช้วิธีการรักษาด้วยพิธีกรรม (โถมะมั่วต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม (โถมะมั่วต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (ปันโจลมะมัวต) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ในด้านการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (ปันโจลมะมัวต) กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องเช่นประชาชนที่เคยเข้าร่วมพิธี และกลุ่มที่เคยได้รับการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมปันโจลมะมัวต โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มประชากรออก 5 ดังนี้

- 1) กลุ่มเจ้าพิธี
- 2) กลุ่มพระสงฆ์ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (ปันโจลมะมัวต)
- 3) กลุ่มประชาชนที่เคยเข้าร่วมพิธี
- 4) กลุ่มประชาชนที่เคยได้รับการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโจลมะมัวต

ประเด็นที่จะศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

- 1) ศึกษาบริบทอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
- 2) ศึกษาโรคที่ใช้วิธีการรักษาด้วยพิธีกรรม (โจลมะมัวต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
- 3) ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม (โจลมะมัวต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์นั้นมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1. ขั้นสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัยโดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมรักษาโรคด้วยเสียงดนตรี (โจลมะมัวต) โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือที่สุด

- 2) ส่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประกอบด้วย
 - (1) พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ,รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต/มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
 - (2) ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
 - (3) ผศ.บรรจง โสดาดี อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
- 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว มาแก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อนำไปสัมภาษณ์ต่อไป

2.2 ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้คือ

3.1 ข้อมูลที่เป็นเอกสาร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลดังนี้คือย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความที่เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดของผู้วิจัย

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ด้วยตนเองตามกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงประเด็นที่ต้องการและดำเนินการในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องเช่นพระไตรปิฎกอรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นอำเภอที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจรองลงมาจากอำเภอเมืองสุรินทร์ โดยอำเภอปราสาทนั้นแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองสุรินทร์ ก่อนการตั้งอำเภอนั้นได้มีการจัดเตรียมการตั้งอำเภอ ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2480 ได้โอนพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงในสมัยนั้น ทั้งหมู่บ้านในเขตตำบลด่าน และตำบลกระเทียม อำเภอสังขะ เข้ามาอยู่ในเขต

อำเภอเมืองสุรินทร์และบางหมู่บ้านก็โอนกลับขึ้นไปในเขตตำบลที่ใกล้เคียงอำเภอเมืองสุรินทร์มากกว่า ก่อนที่จะแยกอำเภอปราสาทในเดือนต่อมา จากนั้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2480 ในช่วงรัฐบาลพลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สองของประเทศไทย ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า อำเภอเมืองสุรินทร์มีขอบเขตการปกครองและพลเมืองมาก บางแห่งเป็นถิ่นทุรกันดารห่างไกล การปกครองดูแลไม่ทั่วถึง การคมนาคมไม่สะดวก ยากต่อการที่ประชาชนจะเข้าไปติดต่อราชการ เพื่อความสะดวกในการปกครอง อำเภอเมืองสุรินทร์จึงได้แยกท้องที่ตำบลก้งแอน ตำบลกักไธ ตำบลตาเบา ตำบลปรือ ตำบลทุ่งมน ตำบลไหล และตำบลทมอ จากอำเภอเมืองสุรินทร์ มาตั้งเป็นอำเภอปราสาท โดยตั้งตัวว่าการอำเภอ ณ บ้านก้งแอน ตำบลก้งแอน อันเป็นที่ตั้งตัวอำเภอในปัจจุบัน สาเหตุที่ราชการตั้งชื่ออำเภอนี้ว่า "อำเภอปราสาท" นั้น เนื่องจากเป็นท้องที่ที่มีปราสาทหินโบราณอยู่มาก ซึ่งสร้างโดยฝีมือชาวขอมอยู่หลายแห่ง เช่น ปราสาทหินบ้านพลวง ตั้งอยู่ที่บ้านพลวง ปราสาทหินบ้านปราสาท ตำบลปราสาทหนง, ปราสาทหินตะคร้อ ตำบลเชื้อเพลิง เป็นต้น

อำเภอปราสาทมีอาณาเขตดังนี้คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองสุรินทร์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอลำดวน และอำเภอสังขะ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกาบเชิง และอำเภอพนมดงรัก ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอพลับพลาย อำเภอประโคนชัย และอำเภอบ้านกรวด (จังหวัดบุรีรัมย์) อำเภอปราสาทแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 18 ตำบล 241 หมู่บ้าน

1. อำเภอปราสาทมีสภาพเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี มีการกระจายความเจริญอยู่ในระดับปานกลาง สภาพคลองทางเศรษฐกิจและเงินหมุนเวียนในระบบตลาดอยู่ที่ลำดับที่ 2 ของจังหวัดสุรินทร์ (รองจากอำเภอเมืองสุรินทร์) การเจริญเติบโตด้านอุตสาหกรรมใน พ.ศ. ธันวาคม 2561 มียอดการลงทุนสะสม อันดับ 2 ของจังหวัดสุรินทร์ สาเหตุที่ทำให้อำเภอปราสาทมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้วางยุทธศาสตร์ให้จังหวัดสุรินทร์เป็นหนึ่งในประตูอินโดจีนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ประเทศเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางบกของอาเซียน อำเภอปราสาทมีที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเส้นทางการขนส่งที่มีถนนสายสำคัญผ่านสองสายคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 (ถนนสีคิ้ว-เดชอุดม) ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาผ่านเข้าสู่เขตจังหวัดบุรีรัมย์(อำเภอหนองกี่ อำเภอนางรอง อำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอประโคนชัย) เข้าสู่เขตจังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอปราสาท ผ่านอำเภอสังขะ เข้าสู่จังหวัดศรีสะเกษและและไปสิ้นสุดที่อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสามารถออกสู่ประตูอินโดจีนที่ด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานีได้

ปัจจุบันการเดินทางจากอำเภอปราสาท โดยใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 (ถนนสีคิ้ว-เดชอุดม) ไปยังกรุงเทพมหานครเป็นถนน 4 ช่องจราจรจนถึงแยกต่างระดับอำเภอสีคิ้ว ถนนสายสำคัญอีกเส้นหนึ่ง คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (กาฬสินธุ์-ช่องจอม) มีจุดเริ่มต้นจากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผ่านจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม เข้าสู่จังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอท่าตูม อำเภอ

เมืองสุรินทร์ อำเภอบราสาท เข้าสู่อำเภอกาบเชิงและสิ้นสุดที่ประตูอินโดจีน ช่องจอม ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับถนนหมายเลข 68 ของกัมพูชาที่ทางรัฐบาลไทยให้เงินช่วยเหลือในการพัฒนาเส้นทาง จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้อำเภอบราสาท อยู่ในฐานะที่เป็นดินแดนเชื่อมโยงของจังหวัดและของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้การลงทุนในอำเภอบราสาทขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีบางปีที่เกิดภาวะถดถอยบ้าง จากภาวะเศรษฐกิจโลกและความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศ อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ที่ตั้งของอำเภอบราสาทยังคงเสียเปรียบอำเภอบริเวียงและอำเภอนางรอง ของจังหวัดบุรีรัมย์ได้ เนื่องจากอำเภอดังกล่าวมีที่ตั้งที่สามารถเชื่อมต่อสู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้

ในภาคเกษตรกรรม มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ส่วนในภาคอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงสีไฟ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป โดยอำเภอบราสาทมีโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น โรงงานน้ำตาล โรงไฟฟ้า และโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าขนาดใหญ่ เป็นต้น

ในด้านประเพณีวัฒนธรรมนั้นอำเภอบราสาทมีประชากรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในพื้นที่คือเขมร ลาว กูยและจีน กลุ่มที่มีจำนวนมากคือกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ประเพณีวัฒนธรรมในอำเภอบราสาท จึงมีการผสมผสานกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่โพนตาและประเพณีตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

2. โรคที่ใช้วิธีการรักษาด้วยพิธีกรรม (โงมมะมัวต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนตำบลทอม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า พิธีกรรมมะมัวต เป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ โรคที่จะต้องรักษาด้วยพิธีกรรมโงมมะมัวต นั้น ต้องเป็นโรคที่รักษาไม่หาย อาการมีแต่ทรึงกับทรุด ไม่สามารถหาสาเหตุของโรคได้ แม้จะไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้วก็ตาม หรือเป็นโรคที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ก่อนที่จะทำพิธีกรรมรักษาโรคด้วยการโงมมะมัวตนั้น ญาติของคนป่วยจะต้องไปปรึกษาเจ้าพิธีหรือหมอมะมัวตเพื่อให้ทำพิธีทรงดูว่าโรคที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องทำอย่างไร จากนั้นจึงจะกำหนดวันทำพิธีขึ้น

การประกอบพิธีกรรมมะมัวต เพื่อการรักษาผู้ป่วยของชาวตำบลทอม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แม่สวน สมดัง ซึ่งเป็นเจ้าพิธีในการประกอบพิธีกรรมมะมัวต ได้กล่าวถึงกรณีที่จะประกอบพิธีกรรมมะมัวตไว้ว่า “การประกอบพิธีกรรมมะมัวต มี 2 กรณี คือเกิดจากการบนบานไว้เมื่อครั้งเจ็บป่วย และเกิดจากการประกอบพิธีกรรมขึ้นเพื่อรักษาผู้ป่วยในขณะนั้นเลย แต่ทั้งนี้ผู้ที่รักษาด้วยพิธีกรรมมะมัวต ทุกคนก็ได้ผ่านการรักษาอาการ หรือ รับประทานยาโดยวิธีการจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว แต่ที่ยังต้องรับการรักษาโดยการประกอบพิธีกรรมรวมกลุ่มเครือญาติและบุคคลในชุมชน เปรียบเสมือนการไปเยี่ยมผู้ป่วยในปัจจุบันแต่ในระดับหมู่บ้านสามารถกระทำได้ดีและสะดวกกว่าเพราะเป็นการรวมกลุ่มของญาติพี่น้องทุกคน วิธีการรักษาเน้นด้านสุขภาพจิต เช่น การขอขมา การขอโทษ ตามที่ได้กระทำผิดต่อชุมชนหรือต่อกลุ่มญาติพี่น้อง (แม่สวน สมดัง, สัมภาษณ์

15 กรกฎาคม 2563) นายชโรธร สว่างภพ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า “พิธีกรรมมะมั่วหรือโจลมะมั่ว เป็นพิธีกรรมรักษาโรคที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ก่อนที่จะจัดพิธีกรรมมะมั่วจะมีการทรงดูก่อนว่าผู้ที่มาหานั้นเป็นอะไรมา มีความผิดเกี่ยวกับอะไรที่เราไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า จากนั้นก็จะมีกำหนดวันทำพิธี มีการตั้งเครื่องบวงสรวงบูชาในปะรำพิธี ในขณะที่พิธีมีการเล่นดนตรีและการรำรำประกอบ การประกอบพิธีมะมั่วผู้ร่วมพิธีมีความเชื่อว่าจะทำให้คนป่วยหายจากโรคภัยไข้เจ็บได้” (นายชโรธร สว่างภพ, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2563) นางดวง บุตรสาส์ ได้กล่าวถึงประเด็นการประกอบพิธีมะมั่วไว้ว่า “เคยเข้าร่วมพิธีกรรมการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมมะมั่วหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการเล่นมะมั่วเป็นพิธีกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อรักษาโรคที่เกิดด้วยไม่รู้สาเหตุไปหาหมอหรือกินยาแล้วก็ไม่หาย ญาติพี่น้องก็จะจัดพิธีเล่นมะมั่วตามความเชื่อของชาวบ้านก็คิดว่าจะรักษาโรคที่เป็นอยู่ให้หายได้ เท่าที่เคยเข้าร่วมพิธีก็มีบ้างที่คนป่วยหายจากโรคที่เป็นอยู่ได้ หรือถ้าไม่หายเลยก็จะทำให้ทุกคนได้มีกำลังใจในการต่อสู้กับโรคได้” (นางดวง บุตรสาส์, สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2563)

จากที่ได้ศึกษาทั้งเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิธีกรรมรักษาโรคด้วยพิธีการเล่นมะมั่วของชุมชนตำบลหมอ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยเห็นว่าพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมเก่าแก่มีสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการรักษาโรคแบบพื้นบ้านที่ประยุกต์ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีวิญญาณเข้ากับการละเล่นดนตรี เพราะพิธีกรรมมะมั่วต้องมีการเล่นดนตรีการขับร้องรำรำประกอบด้วย ส่วนการจัดพิธีกรรมเล่นมะมั่วแล้วคนไข้จะหายจากโรคหรือไม่นั้นก็ทั้งหายและไม่หาย ซึ่งตรงนี้ชาวบ้านก็ไม่ได้คาดหวังอะไรมากนักกับการหายจากโรค เท่าที่สังเกตผู้วิจัยเห็นว่าชาวบ้านเกิดความดีใจ ภูมิใจที่ได้จัดพิธีเล่นมะมั่วให้แก่ญาติที่เจ็บป่วย

3. อิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม(โจลมะมั่ว) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมรชุมชนหมอ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ จากการวิเคราะห์พบว่า อิทธิพลและคุณค่าของพิธีกรรมมะมั่วประกอบด้วย 1) อิทธิพลทางจริยธรรมด้านปัจเจกบุคคล ความเชื่อในพิธีกรรมมะมั่วเป็นความเชื่อของคนในชุมชนเขมรที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีนี้ ซึ่งบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในพิธีนี้อาจจะไม่เชื่อเช่นเรื่องของการรักษาโรค การทำให้คนเจ็บไข้หายได้ 2) อิทธิพลทางจริยธรรมในด้านสังคม ความเชื่อเรื่องมะมั่ว ทำให้คนในสังคมเชื้อสายเขมรมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีคนเจ็บไข้ไม่สบายและเมื่อต้องทำพิธีก็มาช่วยกันในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจกันและรักใคร่กันในชุมชน 3) อิทธิพลด้านวัฒนธรรม พิธีกรรมมะมั่วเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดประเพณีอันดีงามแก่ชุมชน แสดงให้เห็นถึงความมีวัฒนธรรมมีความเจริญในด้านสติปัญญาเป็นมรดกตกทอดที่ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลความเชื่อในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม(โละมะมั่วต) ของชาวพุทธไทยเชื้อสายเขมร อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์” ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

อำเภอบราสาทเป็นอำเภอที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจรองลงมาจากจังหวัดสุรินทร์ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอบราสาทประกอบด้วยประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาวกวยและจีน ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้บริเวณอำเภอบราสาทจังหวัดสุรินทร์ ยังมีปราสาทขอมโบราณอยู่หลายแห่งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทวีศักดิ์ ทองทิพย์และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากร การท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์” ในงานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์คือหมู่บ้านช้างผ้าไหม ประเพณี กลุ่มปราสาทขอม และแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือลักษณะที่อยู่อาศัยอาหารพื้นบ้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณีกิจกรรมท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวศาสนสถาน และศาสนวัตถุ (ทวีศักดิ์ ทองทิพย์และคณะ, 2560: บทคัดย่อ)

การประกอบพิธีกรรมโละมะมั่วตของประชาชนเชื้อสายเขมรในเขตตำบลทมอ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ การประกอบพิธีนี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถือได้ว่าเป็นความเชื่อท้องถิ่นที่เชื่อว่าการประกอบพิธีนี้สามารถรักษาโรคบางอย่างที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุหาสาเหตุแห่งโรคไม่ได้ แม้จะไปหาหมอที่โรงพยาบาลแล้วก็ตาม ในการประกอบพิธีแต่ละครั้งจะต้องมีครูมะมั่วตเป็นผู้นำประกอบพิธีมีการเข้าทรงเพื่อหาสาเหตุของโรค มีการเตรียมสถานที่และเครื่องประกอบพิธี ซึ่งต้องใช้การเตรียมการหลายวันและต้องมีผู้รู้ในการประกอบพิธีคอยแนะนำด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิระ สุขแสง ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “มะมั่วต : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์” ที่กล่าวว่ารูปแบบพิธีกรรมมะมั่วตมี 2 รูปแบบคือ มะมั่วตเขมร เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยหนักตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรและมะมั่วตโพง เป็นการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและบูชาครูกำเนิดของตนเองตามความเชื่อของชาวไทยกวย (พระมหาวิระ สุขแสง, 2550: 5)

พิธีกรรมโละมะมั่วตเพื่อรักษาโรคของประชาชนตำบลทมอ อำเภอบราสาทจังหวัดสุรินทร์ พิธีกรรมนี้ได้มีอิทธิพลทั้งในด้านความเชื่อและวิถีชีวิตของประชาชน เมื่อมีคนป่วยที่รักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หายหรือหาสาเหตุของโรคไม่เจอ แม้จะไปโรงพยาบาลและกินยาแล้วก็ตามที่ฟังสุดท้ายของญาติคนป่วยก็คือการประกอบพิธีกรรมโละมะมั่วต การประกอบพิธีกรรมโละมะมั่วตจึงมีอิทธิพลในด้านจิตใจ ความหวังและกำลังใจของคนป่วยและญาติคนป่วยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสารณี ขาวดี ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรม การโละมะมั่วต :

กรณีศึกษาชุมชนเขมรหมู่บ้านหรือเกียน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ในงานวิจัยนี้ได้กล่าวว่า การโละมะมั่วตของชุมชนเขมรเป็นหนทางหนึ่งของการบำบัดรักษาโรคตามความเชื่อดั้งเดิม พิธีกรรมนี้ได้ส่งผลในด้านความเชื่อของประชาชนที่มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ และความเชื่อในเรื่องการสู่ขวัญ (เฮาปลึง) คนป่วย (สารภี ขาวดี, 2553: บทคัดย่อ)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับ การรักษาโรคด้วยพิธีกรรมโละมะมั่วตนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้หน่วยงานราชการและคณะสงฆ์ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อในเรื่องมะมั่วตให้ถูกต้อง โดยแยกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความเชื่อในเรื่องมะมั่วตนั้นเป็นความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนที่มีความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณ จากนั้นจึงมีการส่งเสริมให้มีการประกอบพิธีอย่างถูกต้องตามความเชื่อของท้องถิ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมความเชื่อของชุมชนจะทำให้เกิดความรักสามัคคีและทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาพจิตได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้หน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อต่อยอดการวิจัยเช่นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏหรือมหาวิทยาลัยราชภัฏก็สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดในการทำวิจัยต่อไปนี้ สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สามารถนำการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการที่จะอนุรักษ์หรือรักษาความวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่สามารถนำมาศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องมะมั่วตได้ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับ ผี เทวดา ร่วงทรง มะมั่วต ที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาเช่นพระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องมะมั่วต กับความเชื่อเรื่องร่วงทรง ของชาวพุทธในอีสานใต้

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2557). *การแพทย์แนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: กองทุนคุณธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม,
- พระมหาวิระ สุขแสง. (2550). “มะมั่วต : พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มคนพูดภาษาเขมรถิ่นอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”. *ค้นคว้าอิสระ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- เชิดศักดิ์ ฉายถวิล. (2550). “ดนตรีประกอบการรักษาโรคด้วยพิธีกรรม “เรื้อมมะมีวต”ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมประจำปีงบประมาณ.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ และคณะ. (2560). “ศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สารณี ขาวดี, “การศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรม การโละมะมีวต : กรณีศึกษาชุมชนเขมรหมู่บ้านหรือเกียน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”, 2553.
- อรอุมา เลหาพิบูลย์กุล. “วิธีการบำบัดรักษาสุขภาพเชิงพุทธบูรณาการ,บทความวิชาการ”. **Journal of Yanasangvorn Research Institutes**. Vol. 5 No. 2 (July-December 2014): 42.
- สัมภาษณ์ นางสาวน สมดัง บ้านหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. 15 กรกฎาคม 2563.
- สัมภาษณ์ นายชโรธร สว่างภพ บ้านขยอง ตำบลหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. 15 กรกฎาคม 2563.
- สัมภาษณ์ นางดวง บุตรสาลี บ้านขยอง ตำบลหมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. 15 กรกฎาคม 2563.